

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ 1981. évi negyedik számában három cikk is olvasható a Művelődési Minisztérium tanácsadó testületeinek munkájáról: az Országos Könyvtárügyi Tanács törekvéseivel és munkamódszerével *Vályi Gábor*, az OKT elnöke ismerteti meg az olvasókat (cikkének végén olvasható a tanács idei munkaterve is); a folyóirat más részében, a *Krónika* rovatban pedig a Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának, illetve a Szakszervezeti Központi Könyvtárak Igazgatói Tanácsának tevékenységét mutatja be a két elnök, *Arató Attila* és *Seregi István*. Mindkét igazgatói tanács az Országos Könyvtárügyi Tanács részeként működik, s egyelőre még a kialakulás szakaszában van, keresi sajátos munkamódszerét. A szakszervezeti könyvtári igazgatói tanács például az idén még nem tartott összejövetelt. Figyelemreméltó posztumusz tanulmány, pontosabban tanulmányrészlet olvasható a folyóiratban: *Korosztályok és könyvek* címmel a 40 évesen elhunyt *Balogh Zoltán*, az *Élményalakzatok* című alapvető olvasáskutatási segédesszköz első kötetének társszerzője egy-egy könyv olvasottságának az életkorok szerinti megoszlásáról, e megoszlás értelmezéséről fejti ki gondolatait: foglalkozik a jellegzetes magyar olvasottsági „korprofilokkal”, ezek előfordulásaiival és a belőlük kikövetkeztethető olvasási folyamatokkal, a művek olvasottságának „telítettségi szintjével”, egy-egy mű elolvasásának „adekvát életkorával”. — A könyvtárépítkezések mai, inséges korszakában minden rendű és rangú magyar könyvtáros számára felemelő olvasmány a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának épülő otthonáról szóló két írás: *Wallshausen Gyula* könyvtárigazgató a könyvtáros szemével mutatja be az új létesítményt: az Ybl Miklós által emelt egykori vámház-, majd egyetemi épületben az állagromlása és a szűkös elhelyezés miatt tarthatatlanná vált a könyvtár helyzete: az intézmény a szomszédos épülettömbben, illetve telken kap 6000 négyzetméter alapterületű, részben újonnan épülő székházat. Ebben 470 ülőhely jut majd a helyben olvasóknak, akik közvetlenül válogathatnak a szabadpolcon elhelyezett 60 ezer kötet között. A munkálatok jó ütemben haladnak, 1982 végén remélhetőleg átadható lesz az épület. A könyvtáros cikkét a tervezőké követi: *Mányi István* és *Pál Katalin* az építészek törekvéseit ismertetik, amelyek — ez esetben úgy tűnik — egybevágnak a könyvtárosok elképzeléseivel. *Tóth Tibor* Jövőkép-

készítés és prognosztika című írása egyetlen nagy elméleti lélegzetvétel, amiről azonban nehezen dönthető el, hogy e nekifohászkodás végül is mire szolgál. Bevalljuk, az idegen szavakkal dúsan telehintett szöveg helyett szívesebben olvastuk volna a szerző szolid és kerekre formált szakirodalmi szemlélét ugyanerről a tárgyról.

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS júliusi (7.) számában *Zsidi József* a könyvtárak által nyújtott információk árjellegével és az ebből fakadó következményekkel, valamint megoldandó problémákkal foglalkozik, elsősorban a műszaki egyetemi könyvtárak tapasztalatait, példanyaga alapján. Megállapítja például, hogy az utóbbi évek információszoftalkatási feltételeiben bekövetkezett gyökeres változások (az információ értékének növekedése, a költség- gépi szolgáltatások kifejlesztése, az üzemi költségek emelkedése, a külföldi könyvtárközi kölcsönzés megrágulása, az egyetemi könyvtárak kifelé irányuló tevékenységének fokozódása, a költségvetési összegek szűkös volta, az alkalmazotti létszámstop) megrágitották a könyvtárak fenntartását, és szigorú gazdálkodásra kényszerítik őket. Az egyetemi könyvtárak az országos könyvtárközi kölcsönzési forgalomban 43 százalékkal többet nyújtanak, mint amennyit viszonzásként kapnak, az így jelentkező és állandóan növekvő költségek felett tehát érthetően nem siklanak el szó nélkül, s kénytelenek — fenntartói nyomására — e tényezőket is figyelembe venni szolgáltatásaik kiterjesztésének vagy éppen korlátozásának mérlegelésekor. Abban a kérdésben, hogy milyen költségeket háríthat át a könyvtár az olvasóra, a cikkíró így foglal állást: célszerű, ha a könyvtár viseli a működéséből fakadó, mindenki által rendszeresen igénybe vehető és vett, természetes szolgáltatások — kölcsönzés, helyben olvasás, gyorstájékoztató (referenz) — költségeit, az összes többit pedig megfizette-ti; felszámolja a tényleges kiadásokat, a felhasznált munkaidőt, a rezsiköltségeket, és némi haszonra is törekszik. A maximált szabadáras kategóriába lehetne sorolni a reprográfiai szolgáltatás, a könyvtárközi kölcsönzés, a könyvkötészet költségeit. Az egyéb szolgáltatások, például az irodalomkutatás, a számítógépes szolgáltatások, a tanfolyamszervezések a szabadáras csoportba kerülnek — természetesen nem magas árszínvonalon. A cikk arra hívja fel a Művelődési Minisztérium figyelmét, hogy éljen árható-sági jogkörével. — *Schmél Ferencné* öt-

részes cikksorozatot kezdett az iparvállalatok differenciált tájékoztatási rendszerének megszervezéséről, ezen belül pedig e vállalatok tájékoztatási munkájának egy lehetséges modelljéről. Az első rész a tájékoztatási igények felmérésének korszerű matematikai eljárásaival foglalkozik, írásának túlnyomó része keplet és táblázat. A TMT magyar tárgyú és szerzőjű harmadik közleménye az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ nyomdai munkafolyamatait irányító, ESZ—1020-as számítógép segítségével megvalósított programrendszert ismerteti. A szerző, *Földvári László* a rendszer kidolgozásában részt vevő munkacsoportról elmondja, hogy azt egy rendszertervező, egy nyomdász és egy programtervező alkotta, s az általuk kidolgozott programrendszer más nyomdáknak is alkalmazható. — A folyóirat megemlékezik a IV. országos könyvtárügyi konferenciáról is.

A SOMOGYI-KÖNYVTÁRI MŰHELY, a szegediek 600 példányban kiadott helytörténeti-helyismereti folyóirata idei harmadik számában ipar- és kereskedelem-történeti kérdésekkel foglalkozik: *Giday Kálmán* A szegedi só című tanulmányában nemcsak a városnak a sószállításban játszott 18—19. századi szerepét tárgyalja, hanem ezzel kapcsolatban hajóépítési, közlekedési és gazdaságtörténeti kérdéseket is érint. Még érdekesebb olvasmány *iff. Lele József*-nek *A szegedi szalámi* című történeti áttekintése a város világhírű termékéről, amelynek gyártási titkát, e tartósan felhasználható hústermék receptjét a 19. század elején olasz gesztenyesütők vitték Szegedre, majd leleményes helybéli hentesmesterek „szögediesítették”. A cseh származású kereskedőember, *Pick Márk* 1878-ban olasz munkásokkal kezdte meg híres termékének gyártását, világhírűvé azonban fia, *Jenő* tette századunk elején a *Pick-szalámit*, noha gyártásának titkát nem ismerte. A gyár történetét érzékletesen leíró szerző 1952-ben hentestanulóként került az üzembe, és az ott szerzett szakmai ismeretei adják meg a hitelet a gyártási eljárást aprólékosan ismertető leírásának is.

A TOLNAI KÖNYVTÁROS idej első száma az elmúlt évi beszámolókat közli, mégpedig nemcsak a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárhálózatok szöveges értékeléseinek formájában, hanem a statisztikai táblázatok közzétételével az egyes könyvtárak és igazgatási területek teljesítményeinek összevetését is segíti. A szekszárdi járás könyvtárügyéről külön összefoglalást adott közre *Pacsai László* szakfelügyeleti jelentésében. Ebben egy sajátos összefüggés ragadta meg

figyelmünket, noha a szöveg más-más helyeiről kellett kiszednünk a részadatokat: a szekszárdi járás három községében, *Alsónyéken*, *Bogyiszlón* és *Szedresen* a művelődési házi és a könyvtári tevékenységet ugyanaz a személy végzi. Mindhárom község akkora lélekszámú (1770, 2752, 2579), hogy például *Békes* megyében mindennapos nyitvatartású, tehát legalább naponta 4 órában kölcsönző könyvtárat működtetnének bennük, s a két utóbbi zenei sarkot meg gyermekrészelet is kapna. Ezzel szemben az itteni két „C”-típusú könyvtárban csak heti 9 és 6 óra (!) a nyitvatartási idő, és éppen a legkisebb település, *Alsónyék* „D”-típusú szolgálati helyén tartanak a legtöbb ideig nyitva: heti 15 órában. Más tekintetben, például az alapterületi adatokat illetően is a legkisebb lélekszámú és legalacsonyabb besorolású *Alsónyék* vezet 98 m²-ével, *Bogyiszlón* viszont csak 49 m²-es a könyvtár a szükséges 150, *Szedresen* meg csupán 36 a 140 m² helyett. A lakosság az elvileg többféle művelődési és szórakozási lehetőséget kínáló klubkönyvtári szervezeten sem igen vonhatja, hiszen *Alsónyéken* csak 12,2, *Bogyiszlón* 10,7, *Szedresen* pedig 11,3 százaléka iratkozott be a könyvtárba. A vizsgálati jelentés szerint *Bogyiszlón* kicsi az állomány, a megtervezett könyvvásárlási keretet mégsem költötték el; *Szedresen* nagyon kevés a beszerzésre fordítható pénz; a bogyiszlói könyvtáros szakképzetlen, *Szedres* a könyvvállomány és a beszerzési összeg nagysága szempontjából elmarad az ország hasonló településeitől. A felsorolást nem folytatjuk — remélhetőleg a vizsgálati jelentés nyomán felvetődik majd az a szempont is, hogy e három településen vagy az intézmények szervezeti felépítése nem jó, vagy a könyvtárosi munkát végző személyek dolgoznak hanyagul, illetve nem a könyvtári követelményeknek és a lakosság valóságos igényeinek megfelelően tevékenykednek, osztják be munkaidejüket. — Egyébként a két nagy könyvtárhálózat tartalmaz beszámolójával azért nem foglalkozunk részletesen, mivel ezek legfontosabb összefoglaló adatai, valamint mutatószámai a *Könyvtáros* májusi számában már megjelentek — szívesen vettük volna, ha a Tolnai Könyvtáros megelőzi lapunkat a közzétételben.

— A híradószám egyéb írásai bemutatják a szekszárdi megyei kórház orvosi szakkönyvtárát, portrét közölnek a megyei könyvtár feldolgozó osztályának vezetőjéről, *Horváth Bélánér*ről, a továbbképzési rovat pedig *Babits Mihály* szekszárdi, illetve megyei utóéletét tekintti át nagy szülőltének negyvenedik halálzási évfordulójára emlékezte.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

KÖNYVTÁRAK ÉS IN-FORMÁCIÓS KÖZPONTOK VEZETÉSE címmel az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadta M. H. Lowell négykötetes munkájának Sz. Kiss Csaba által készített kivonatos fordítását. A közelmúltban elhunyt amerikai professzornő könyve tulajdonképpen oktatási segédlet, a magyar könyvtártani szakirodalomban az első mű, amely az „eset-módszert” következetesen alkalmazza: A téma részletes kifejtése helyett eleven probléma-helyzeteket ír le azzal a céllal, hogy ezek egyéni vagy csoportos elemzése révén jussanak majd a leendő vezetők az irányításhoz szükséges ismeretek és készségek birtokába. A könyv első része útmutató az eset-módszertan oktatási alkalmazásához, második része tematika, amely a vezetéselmélet történetével és fejlődésével, a tervezéssel, szervezéssel, ellenőrzéssel, a könyvtárápülettel, munkaerőkérdésekkel, a képzéssel, az irányítással és fegyelmi kérdésekkel foglalkozik, a harmadik rész pedig esettanulmány: a könyvtárban előadódó helyzetek, problémák, konfliktuslehetőségek leírásait tartalmazza — ezek segítségével a csoportmunka során a résztvevők problémamegoldó készségét fejleszthetik az oktatók. Az olvasmányoknak is érdekes könyv módszereit kiadója a könyvtárosképzés más területeinek — az olvasószolgálatnak és a tájékoztatásnak — használatára is szánta. (1980 [1981] Népművelési Propaganda Iroda 101 l. — 15 Ft)

GULYÁS ISTVÁN TANÁRI ÖNVALLOMASÁT adta ki a debreceni Kosuth Lajos Tudománygye-

tem Könyvtára *Tiszántúli régi kéziratok* című sorozatának első füzeteként. A szerző, dr. Gulyás István, a debreceni kollégiumban az egyetlen kedves tanára volt Móricz Zsigmondnak, Ady Endre pedig két cikket is írt vele kapcsolatban a Szabadságba, illetve a Nagyváradi Naplóba 1900-ban és 1901-ben. Érdekes sorsú ember: 16 éves koráig ingbegyátásban járó szabolcsi parasztfiú volt, aki akkor tette le a magánvizsgát az első gimnáziumi osztályról, tíz év múlva viszont már Debrecenben tanított. A Tanácsköztársaság bukása után kényszernyugdíjazták, ekkor kitanulta a pékmessterséget, majd 1924-től 1931-ig tanonciskolai igazgatóként tevékenykedett. Nyolc gyermekének egyike *Gulyás Pál*, a költő volt; a debreceni egyetemi könyvtár által kiadott kéziratát leánya, *Juhász Gézáné Gulyás Margit* rendezte sajtó alá. Gulyás István az ő kérésére vetette papírra 1934 és 1939 között önéletrajzát, mégpedig két részben. A korrajznak is érdekes olvasmány, amelyhez a két Ady-írás szövegét, Gulyás István egyik előadásának kézirat-másolatát (*A tanári függetlenségről*, 1911. máj. 28.), valamint fényképeket is adott mellékletben a szerkesztő, 250 példányban, sokszorosításban jelent meg. (1980 [1981] 116 l., 2 t.)

NAGYATÁD A SAJTÓ TŰKRÉBEN 1971—1978 címmel repertóriumot adott ki a szépen fejlődő Somogy megyei település városossá nyilvánításának tizedik évfordulójára a Nagyatádi Városi-Járási Könyvtár helyismereti részlege. A megyei könyvtár által 400 példányban igen szépen sokszorosított kiadvány összeállító, Horváthné Gréczy Mária és Varga Éva az országos és a megyei sajtóból válogatott

cikkanyagot témák szerint (társadalmi élet, gazdasági élet, művelődésügy, honismeret, egészségügy, sport) rendezték, az üzemekre vonatkozó sajtóközleményeknek azonban külön fejezetet adtak. A tárgyszavakon belül a cikkek szerzői betűrendben következnek egymás után. A címléírásokhoz szükség esetén címmagyarázatok tartoznak, sőt a szerkesztők arra is utalnak, hogy a közlemény tartalmaz-e képanyagot. Az 586 tételes értékes összeállításban név-, tárgyszó- és intézménynév-mutatót közlünk meg a keresést. (95 l.)

A FELEDÉS HOMÁLYÁBOL címmel SZÉLPÁL ÁRPÁD hazai irodalmi munkásságáról jelentette meg összefoglaló kötetét a Törökszentmiklósi Városi Könyvtár Helyismereti füzetek című sorozatának 8. kötetében. Az 1939 óta Franciaországban élő, a magyar avantgarde irodalomban és művészetben egykor fontos szerepet játszó baloldali szociáldemokrata költő, szerkesztő, kritikus, úgynevezett szociófotók alkotója, a Kassák-féle Ma gárdájának egyetlen élő képviselője 1897-ben Törökszentmiklóson született; a róla írt kötet szerzője, Fehér Imre a Szolnok megyei Könyvtár által 500 példányban sokszorosított munkában Szélpál Árpád életútjának megrajzolásán kívül műveinek bibliográfiáját és a róluk szóló kritikák jegyzékét is közli. (1981. 184 l.)

HELYISMERETI IRODALOMKUTATÁSOK A BERZSENYI DÁNIEL MEGYEI KÖNYVTÁRBAN. VAS MEGYE 1970—1980 címmel a Szombathelyi Megyei Könyvtár jegyzékét adott ki 50 példányban, sokszorosításban azoknak az irodalomkutatásoknak a

feltárása végett, amelyek nem szerepeltek az országos nyilvántartásban. Az összeállító, Tilcsikné Pásztor Ágnes azonban a függelékben felsorolja azokat a jegyzékeket is, amelyekről a könyvtár előzőleg már hírt adott Irodalomkutató-sok című kiadványában. (19 l.)

A FIATAL KAFFKA MARGIT címmel jelent meg levelezésgyűjtemény A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei sorában Új sorozat 10 (85) jelzéssel. Az Akadémiai Könyvtár kéziratárában őrzött és a kötetben közreadott 44 levélből 43-at harmadunokatestvérének, a nagykárolyi Nemestóthy Szabó Hedvignek írt Kaffka Margit. A leveleket Rolla Margit rendezte sajtó alá és látta el jegyzetekkel. Szubjektív hangú előszava és a leveleket összekötő szövegei, valamint a szülővárost, Nagykárolyt, a családot, továbbá a szatmári iskolát bemutató írások, kommentárok kerek egésze formálják a kötetet; a levelezéssel együtt valóban érzékeltetni tudják Kaffka Margit fejlődését, íróvá és emberré érését. Az 1500 példányban kiadott, szépen formált kötetben számos fénykép és levél-hasonmás is található. (1980 [1981] 171 l. — 40 Ft)

ÉPÜLÜNK címmel röplapot adott ki a szegedi Somogyi Könyvtár abból az alkalomból, hogy augusztus 14-én elérte legmagasabb pontját a készülő új könyvtárépület, és megtartották a bokréta ünnepséget — vagy amint a szegediek írják: a zöldág kitűzését. A 300 példányban sokszorosított alkalmi kiadvány a köszöntőn kívül rövid könyvtár-építési krónikát, továbbá építkezési érdekességeket is közöl (a könyvtár alapterülete a közös használatú épületrészek — 825 m² — kívül 6025 négyzetméter —

ez lesz tehát a legnagyobb magyar közművelődési könyvtár, háromszorta nagyobb a Kaposvári Megyei Könyvtár épületénél), valamint az 1983-ban fennállásának századik évfordulóját ünneplő intézmény történetének kronológiáját is közreadja.

TÁJÉKOZTATÓt adott ki felnőttérteslegének szolgáltatásairól 700 példányban, sokszorosításban a Hajdúdorogi Nagyközségi Könyvtár. Az Orosz Mihályné által összeállított kalauz a részlegben olvasható több mint hatvan újságot, folyóiratot is felsorolja.

TEMATIKUS ÉRDEKLŐDÉSVIZSGÁLAT KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAKBAN címmel az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1500 példányban, sokszorosításban megjelentette Bartos Éva és Mándy Gábor összefoglalását arról a felmérésről, amelyet az intézet a könyvtárakban felállítandó általános részleg kialakításának segítésére 1420 olvasó körében végzett a városokban 1977 végén, illetve egy évvel később. A kiadvány ismerteti az érdeklődésvizsgálat eredményeit, mégpedig nem csak összesítve, hanem a

feltett kérdésekre adott válaszokat különféle csoportok szerint is elemezve (például a nemek, az iskolai végzettség, az életkor, a foglalkozás, a könyvtárhoz tartozás szerint), illetve az olvasók által jelzett érdeklődést az általuk kölcsönzött könyvek megosztásával is összevetve. A tesztlapok segítségével végzett felmérést a kötet „közlekedési” vetik alá próbáknak, ugyanis a vizsgálódás során a beszélgetés módszerét is alkalmazták a kérdezők. Az egész elemzésről az elmúlt évben a Könyvtáros már beszámolt: a könyv egyik szerzője, Bartos Éva ismertette főbb megállapításait folyóiratunk 1980. évi szeptemberi számában. (125 l. — 20 Ft)

SZEPTEMBER 1-IG A SZERKESZTŐSÉGBE ERKEZETT PERIODIKUS KIADVÁNYOK: Borsod-Abaúj-Zemplén megye irodalma a sajtóban. 1980. harmadik negyedév (A [miskolci] II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár helyismereti füzetei 10.) (1980 [1981]); Gazdaságpolitikai Tájékoztató 1981/6., 1981/7. (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); Irodalomkutató. Az általános és [a] szakkönyvtárakban elvégzett irodalomkutatók jegyzéke. 1981. augusztus (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom. Referáló lap. 1981/2. (Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ); Könyvtári Tájékoztató 1981/8. sz., augusztus. Melléklete: Sajtófigyelő 1981. január 1—március 31. (Nagyközségi és Járási Könyvtár, Edelény); A Magyar Állam- és Jogtudományi Irodalom Bibliográfiája 1981/1. (Országgyűlési Könyvtár); Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból. 1981. július (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely).

